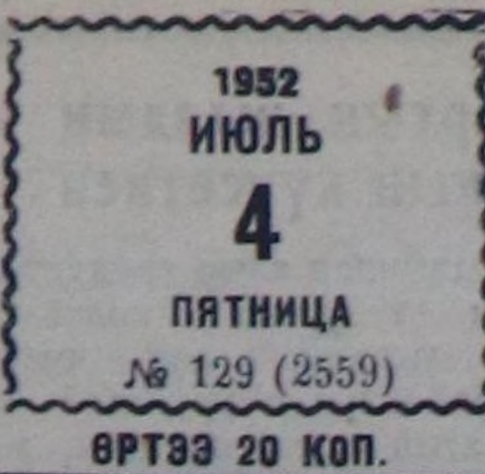

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ
БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ
ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

Совет Эвилелинде (1 арын).
Сиген кезилдезинин ажылы калбарып турар (1 арын).
ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ:
Д. Очур. — Партийжи өөрделгенин түңнели. В. Тойлуг-оол. — Илеткелчилер бөлүүнүн ажылы (2 арын).

Чер-черде школалар септелгези (2 арын).
И. Медээчи. — Тайбың талаалкчылары (2 арын).
Д. Сендеш-оол. — Школа белекелдин дүргөдөй (2 арын).

ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ VII СЕССИЯЗЫ (3 арын).
Кыдат Улус Республикада (4 арын).
Айыыл чок чоруктун Чөвүлелинде (4 арын).
Корейяда болушкуннар (4 арын).

Колхоз тудуунга партийжи удуртулганы күштөлдирер

Коммунисттик партиянын, Совет чазактын хун-бүрү көргүзүп турар улуг дузаламчынын болгаш бистини областын ажылчы чоннарынын дугайында эш Сталиннин аданын сагыш-салышкынын ачызы-биле Совет Тыванын социалисттик чаартылгаларынын сорулгалары чедишкенин шитпирлетинип турар.

Ам үеде арат болгаш хуу тараачын ажыл-агыйларнын 85 хуу коллективтиг ажыл-агыйда катышкан. Көлдээ ажыл-агыйны коллективизастаары-биле чергелештир колхозчу араттарнын болгаш хуу ажылдыг ажылчы чоннарын көшкүн амыдыралдан сууржун амыдыралче шилчилгези база деңге боттанган турар. Коллективтиг ажыл-агыйнын хуу, быдаргай ажыл-агыйдан, сууржун амыдыралдын көшкүн амыдыралдан артык чоруун ажылчы чоннар улманна бүүрүп билгенер.

Бистин чаа колхозтарынысты организастаары, ажыл-агый талазы-биле быжыглап, оларнын ниити өнчү-хөргөнгизин өстүрүп байыдар херекке областын партия организациялары биче эвес ажылдарын чоруткан. Бистин областын байдалында колхоз бүүрүлдүгүнүн кол сорулгасы болур чурттаар бажынарнын болгаш мал кажааларынын тудуунун талазы-биле элээн ажылдар кылдынган.

Мурунда кандыг-даа тудуг чок, азы куруг турган, азы ийн-чангыс бажынар турган черлерде бо хун Улуг-Хем районда Киров аттыг колхозтун төвү — Чодураа, Өвүр районда «Торгалыг» колхозтун төвү — Таарымал болгаш өске-даа ол ышакшан он-он чаа колхозчу суурлар тургустунган. Бий-Хем районун «Кызыл сылдыс» колхоз ышакшан шупту-колхозчулары өглерден бажынарже бүүрүн-биле шилчээн колхозтар бар.

Колхозтарны организастаары, ажыл-агый талазы-биле быжыглап, оларнын ниити өнчү-хөргөнгизин өстүрүп байыдары колхоз тургузушкунунун кол сорулгасы болур. Колхозчу араттарны сууржун амыдыралга шилчилдип, колхозтарнын ниитилештирген малынга четчир санын оруну суурну белеткевин тургаш ол сорулганы чедишкенин шитпирлеп болбас. Ынчангаш колхозтарнын тудуг ажылынын темпизин дүргөдөй, ооң шынарын экижидери — бистин областын социалисттик чаартылгаларынын эн чугула айтырыларынын бирээзи болур.

Чокта чаа болуп эрткен ВКП(б) обкомунун IX пленуму база ажылчы чоннар депутаттарынын область Советинин VII сессиязы колхозтарда тудуг ажылынын талазы-биле ВКП(б) райкомнарынын, райкүс-комнарынын болгаш тудуг органнын удуртулгасында ам-даа улуг четпестер барын демдеглезен.

1951 чылда колхозтарга чуртталга бажынарнын тудуунун күрүнө планы чүгле 61,7 хуу, мал кажааларынын 74 хуу, электрстанцияларнын 44,7 хуу, культура-амыдыралдын тудууларынын 57,8 хуу күүсеткен. Ылангыя Сүт-Хөл, Тес-Хем, Танды, Кызыл, Каа-Хем болгаш Барыш-Хемчик районнарын ВКП(б) райкомнары болгаш райкүс-комнары тудуг ажылын четпестер удуртуп келгени-биле ол районнарын тудуг планы барык-ла үзүлгөн турган.

Бо чылдын тудуг планынын талазы-биле Танды, Кызыл, Улуг-Хем, Тес-Хем болгаш Сүт-Хөл районнарын колхозтарында чылдын бир дугаар чартыгына чедир-ле чурттаар бажынарнын, мал кажааларынын болгаш бүүрүлгө тудууларынын чангызы-даа кылдынмаан. Июнь 20-ге чедир Кызыл районун «Чер-би» колхозта тудуг ажылында чүгле 4 кижилер амыдыралга, ынчалза-даа олар чүгле тууйбу заводунун белекелинде ажылдап турарлар, а кол тудуга ажылдап турар кижилер мырынай чок. Ол районун Чкалов аттыг колхозтун даргазы Буянов тудуг бригадалынын четчелеп, боду ол ажылга боттук удуртулга көргүзеринин улугу бир келдеде анып чораан.

Областын дыка хөй колхозтарында тургустунмаан, бригадаларда кончуг эвээш санын коммунисттер болгаш комсомолчулар ажылдап турарлар. Тудуг ажылынын шынары дыка куду. Хөй-хөй чурттаар бажынарнын кышалары болгаш печкалары чок. Бажынарже шилчээн колхозчуларда орун, стол, сандай болгаш өске-даа бажын херекселдер чок болуп турар.

Чамдык колхозтарда электрстанцияларынын тудуу кончуг оожум чоруп турар болгаш туттунган электрстанцияларынын күжү бүрүн ажылгатынмай турар. Электрстанцияларынын тудуун техниктиг проект эзууга кылбай турар.

Көлдээ болгаш колхоз тудуунун эргелели, көлдээ ажыл-агыйнын область эргелели тудуг ажылынын талазы-биле четпес ажылдап, тудуг талазы-биле күрүнө планын күүседирине колхозтарга чогуур дузаламчыны көргүспей турар. Колхоз тудуун шил, кадаг, будук болгаш өске-даа эргежөк чугула материалдар-биле хандырап талазы-биле областын хереклекчилер эвилели дыка багай ажылдап турар.

Тудуг ажылынын талазы-биле биче бар турар четпестерин кол чылдагаанын чүгле ВКП(б) райкомнарын, райкүс-комнарын база ол ажылга шуут хамаарылгалыг көлдээ болгаш колхоз тудуунун эргелелин, областын көлдээ ажыл-агый эргелелин, областын хереклекчилер эвилелин болгаш садыг килдизини талазында колхозчу араттарны сууржун чуртталгаже шилчидер ажылдын политиктиг укур-дузанын ам-даа чедир үнелвейин турары-биле тайылбырлап болур.

Бистин областын социалисттик чаартылгаларынын херээнге колхозчу араттарны сууржударынын айтырын шитпирлиг ролду ойнаар. Ол политиктиг чугула херектиг укур-дузанын ажылчы чоннар билген тудуун-на, ол ажыл ам түнелдиг болур дээрзин партия организациялары утуп болбас. Чүгле ажылчы чоннарын күш-ажылчы болгаш политиктиг илдекейин көдүрүп тургаш ол сорулганы чедишкенин шитпирлеп болур.

Тудуг ажылынын чедишкенин оон темпизин дүргөни-биле, тудуг бригадалынын составын үргүлчү четче тургузуп, тудуунун техниктиг проекттин хажык чок сагырындан үнелеп көөр херек.

ВКП(б) райкомнарынын болгаш партия эге организацияларынын кол сорулгасы болза, колхозтарга партийжи-организастыг болгаш партийжи-политиктиг ажылдын денелени бедидип, колхозчуларын, МТС-теринин ажылдакчыларын, специалисттерин болгаш көлдээ ажыл-агыйнын ажыл-ишчилерин көлдээ ажыл-агыйнын кол сорулгасын шитпирлеп болгаш колхозчуларын сууржун чуртталгаже шилчидер талазы-биле 1952 чылда эш Сталиннин мурунунга алган хүлээлгелерин күүсөдирине мобилизастаары болур.

Ол сорулга партия организацияларынын ажыл-чорудулганын колхозтарга тудуг ажылын тодаргай удуртуп, холга алырынче угландырынын негеп турар.

Тудуг ажылынын темпизин дүргөдери болгаш оон техниктиг проекттин шына сагыры чүгле четчир санын тудуг материалдары болгаш тудуунун кадаг, шил болгаш өске-даа херекселдери бар турарында хамааржар.

Ынчангаш садыг органнын, чурт улетпүрүнүн, ылангыя районнарын улетпүр комбинаттарынын ажылынга партийжи удуртулганы күштөлдирип, колхозчу суурларын өзүп турар культурулгун негелделерин бүрүн хандыраары партия организацияларынын хун бүрүнүн хайгааралынын төвүнге турар ужурлуг.

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНДЕ

Якут АССР-нин Дээди Советинин байырлыг сессиязы

ЯКУТСК. Якут АССР-нин тургустунганындан бээр 30 чыл болган оонга алдар болдурган Якут АССР-нин Дээди Советинин сессиязы болуп эрткен.

Эш И.В. Сталинны баштадыр ВКП(б) ТК-нын Политбюрозун сессиянын Хүндүлүг президиумунга димиттиг адыш часкаашкыны-биле сонгаан.

«Якут АССР-нин 30 чылы» деп илеткелди Якут АССР-нин Министрлер Чөвүлелинин даргазы эш В. А. Протодакынов кылган.

Большевик партиянын удуртулганы-биле, улуг орус улустун акыдуума дузаламчызы-биле Якутиянын ажылчы чоннары республиканын тургустунганындан бээр 30 чылынын дургузунда улус ажыл-агыйнын, культуранын болгаш уран-

чүүлүн бүгү адырларынын талазы-биле дыка улуг чедишкенин чедип алганын илеткелчи демдеглезен. Республиканын улетпүр бүүрүлгелери язы-бүрү продукцияларын берип турар. Он-он колхозтар тараанын чүс-чүс мун пуд дүндүн ап турар.

Күш-ажылды механизастык чурттуу машиналарын шөлдерде ажылдап турар.

Якутияда национал интеллигенция өскөн. Бүгү-ниттин чеди чыл өөрелдиге боттанган.

Байырлыг сессиянын киржикчилери совет улустун тиелгелеринин сорук кирикчизи болгаш организастыгы эш И. В. Сталинга чорудар байырлыг чагааны улуг көдүрүлүшкүн-биле хүлээп алган.

(СЭТА).

Хуусаа бетинде күүсеткен

Москванын дыка хөй муракчы бүүрүлгелеринин коллективтери чартык чылдын планын хуусаа бетинде күүсеткенер.

Москванын бичин литражыг автоматилер заводунун коллективти бүүрүлгенин улуг чедишкенин чедип алган. Июнь 25-тен эгелеп бүүрүлгенин конвейеринче ийн дугаар чартык чылдын үлүүнүн машиналары кирип эгелен. Завод продукциянын бот-өртөөн дыка чийгеткен.

Трансформатор заводу чартык чылдын планындан ажыр бүүрүлгө программасын продукциянын неделя ажыр кылып турар. Алды ай-

ларнын дургузунда бүүрүлгенин стахановчулары күш-ажылдын бүүрүлгүлүүн 11 хуу улгатырган. Кылыгынын бот-өртөө эрткен чылдын денелинде 2,5 хуу кудулаан. Завод коммунизминин улуг тудууларынын чагыларын хуусаа бетинде күүсеткен.

Электри насосунун заводунун ажылдакчылары алды айларын планын хуусаазындан беш хонук эрте дооскан. Бүүрүлгө пландан ажыр дыка хөй машиналарын кылып үндүргөн. Продукциянын бот-өртөө эрткен чылдын денелинде 16,7 хуу чийгезен.

(СЭТА).

БАКУНУҢ НЕФТИЧИЛЕРИНДЕ

БАКУ. Бакунун нефтичилери эш Сталинга чоруткан чагазынга алган хүлээлгелеринин чедишкенин күүсөдөдө дээш чаржып турар.

«Лениннефть» трестин коллективин улуг чедишкенин чедип ап турар. Ол коллектив суук отулар чүүл тыварынын чартык чыл планын хуусаа бетинде күүсеткен. Мында он дөрткү тывыш суурганын кончуг эки корум-чурум-биле ажыр-

лаарынын чаа аргазын ажылдап турар Курбани Ага Абдуллаевтин бригадасы стахановчу өзү-биле ажылдап турар. Олар шупту онаалганы ажыр күүсөдип турарлар. Оон түнелинде элээн каш тывыш черлери нефти тывыжынын бот-өртөөн дыка чийгеткен. Трест 2.153 мун рублиндин орулгазын алган.

(СЭТА).

Кузбасстын шахтёрларынын чедишкени

ЛЕНИНСК КУЗНЕЦКИЙ (Кемерово область). «Ленинголь» трестин дагжылары бир дугаар чартык чылдын планынын эн сөөлгү тонна хөмүр дажын бергенер. Ол болза, алды айларнын онаалгазын хуусаа

бетинде дооскан Кузбасста дөрткү трест болур.

Ол чедишкенин дагжыларынын бүүрүлгө графикин эзууга кызык-мак ажылдаанынын, күш-ажылдын бүүрүлгүлүүн бедиткенин ачызында чедип алдынган.

(СЭТА).

Металлургиянын бугу ажылынын талазы-биле

МАГНИТОГОРСК. Сталин аттыг металлургия комбинаты металлургиянын бугу ажылынын талазы-биле чартык чылдын планын күүсеткен. Эш И. В. Сталинга чоруткан чагазында алган хүлээлгелерин күүсөдөдө, магнитогоржур шойнуң, каның болгаш прокаттын

шынарын дыка экижиткенер болгаш металл эзилдеринин чугула участоктарында бүүрүлгө чидиргелерин эвээжеткен. А ол ышакшан продукциянын бот-өртөөн дыка чийгеткен.

(СЭТА).

Казактын металлургия заводунда

ТЕМИР-ТАУ. (Караганда область). Казактын металлургия заводунун каң эзилдиргилери болгаш прокатчиктери продукция бүүрүлгө үндүрүлгезин улгатырып турар. Июнь 26-да ол бүүрүлгө чартык чылдын планындан ажыр дөрт дугаар эшелон прокатты хереклекчилерге чоруткан. Июнь айнын үлүү кылдыр муң-муң тонна каң эзилдир-

тинген. Коллективтиг чедишкенин болза, эвээш эвес рационализаторжу болгаш чогадыкчы чоруктар болур. Чыл эгезинден бээр олардан бежен ажыг рационализаторжу саналдар кирген.

Бо чылдын рационализаторжу саналдарын непереткени-биле камналга 400 мун рубль ажып турар.

(СЭТА).

Адыгжы-снайпержи досоафчыларнын бир дугааргы Бүгү-эвилел маргылдаазы эгелээн

Москва чогуунда боодалга черинде адыгжы-снайпержи досоафчыларын бир дугааргы Бүгү-эвилел маргылдаазы эгелээн. Ында эвилелден республикаларнын, Москва, Ленинград хоорайларын эн дээрэ спортчулары кирип турар.

300 метр черге дайынчы винтовка-биле, 50 болгаш 100 метр черге биче калибрлыг винтовка-биле, 50 метр черге пистолет-биле, команда болгаш хуузунда бириг чер дээш часпас боолаар мастерлар маргылдажып турар.

(СЭТА).

Коммунизминин улуг тудууларынга автомашиналар

МИНСК. Июнь 30-де Минсктин автомобиль заводунун коллективини Волга-Дон тудуунче болгаш Кол Туркмен каналдын тудушкунунче машиналар чүдүрүп чорударынын чыл планын күүсөдиргенин дугайын рапорттаган. Сталинградтын тудуунун 25 тонна чүк чүдүрер боду төгөр машиналар белекел бээр деп чагыын база ол коллектив күүсөдип берген.

Бүүрүлгенин ажылдакчыларынын чарыжынын бириг черинде аар чүк машиназынын цехи туруп турар. Мында күш-ажылдын ортумак бүүрүлгүлүүн пландан дыка ажыр турар. Хөй чүк чүдүрер машина тудугжулары июнун планын хуусаазындан 4 хун мурап күүсеткен. Слесарь Широков, токарь Бахмет болгаш өскелер-даа хун-бүүрүдө ийн болгаш оон-даа хөй нормаларын күүсөдип турар.

(СЭТА).

Сиген кезилдезинин ажылы калбарып турар

УЛУГ-ХЕМ

ШАГААН-АРЫГ. (Телефон-биле). Улуг-Хем районда Киров аттыг колхоз (даргазы эш Андросов, партия эге организациязынын секретари эш Сүктер-оол) июнь 28-те сиген кезилдезинче эгелеп кирипкен.

Эш Бучуккай бригадирлээн бир дугаар бригада-биле эш Лопсаң бригадирлээн ийн дугаар бригада Ак-Тал уруунда сиген кезип кирипкен. Ол бригадаларда 12 сиген кезер машиналар болгаш 12 хол каддырларлыг 110 колхозчулар 80 ажыл аъттары-биле ажылдап турар.

ЭРЗИН

САРЫГ-БУЛУҢ. (Телефон-биле). Эрзин районун бүгү девискээринде бо чылын сигеннин үнүжү канчаар-даа аажок чаагай болган. Сигенин массалыгы-биле кезип киреринин өйү шагда-ла болган.

Нарын сумуда «Коммунизмче орук» колхоз (даргазы эш Бадарчи, партия эге организациязынын секретари эш Дажы) июнь 26-дан эгелеп сиген кезилдезинче кирипкен. Ында сиген кезип турар 54 кижилг бригада сиген кезер 9 машиналарлыг, 25 хол каддырларлыг, сиген бөлер 6 дырбаштарлыг болгаш 35 аъттарлыг ажылдап турар.

Бай-Дагда «Чаа орук» колхоз (даргазы эш Даваажан, партия эге организациязынын секретари эш Ензак) июнь 28-тен эгелеп сиген кезилдезинче кирген. Ында сиген кезер 7 машиналыг, 10 хол каддырлыг, 25 аъттарлыг, 45 кижилг бригада ажылдап турар.

БИИ-ХЕМ

ТУРАН. (Телефон-биле). Бий-Хем районун девискээринде бо чылын сигеннин үнүжү дыка чаагай болган. Сигенин кезип эгелезе чогуур өйү он хонуктар мурунда-ла эрткен. Ындыг турбужа, районун колхозтары бо чылын сиген кезилдезинче хождуп кирип турарын демдеглезери чугула.

Июнь 20-де районда чүгле ийн колхозтар—«Красный пахарь» болгаш «Искра» сиген кезип кирген. Оон өске колхозтар колдуунда июнь 25-тен эгелеп сигенче киргилээн. Районун медээзи-биле алдыга, июнь 25—26 хүннеринге чедир «Красный пахарь» колхоз 50 гектар чернин сигенин, «Кызыл сылдыс» — 40, «Искра» — 35, Кочетов аттыг колхоз — 20, Ленин аттыг колхоз — 20 болгаш «Победа» колхоз — 10 гектар чернин сигенин кескен.

ТЕС-ХЕМ

САМАГАЛДАЙ. (Телефон-биле). Тес-Хем районун чамдык колхозтары июнь 28-тен эгелеп сиген кезилдезинче кирген. Берт-Дагда Ленин аттыг колхозтун (даргазы эш Ензак, партия эге организациязынын секретари эш Янчип) сиген шөлдеринде ийн бригада ажылдап турар. Ол бригадаларда сиген кезер 5 машиналыг, 18 хол каддырлыг, 21 аъттарлыг 37 колхозчулар ажылдап турар. Олар баштайгы хүнүн чартыгында 12 гектар чернин сигенин кескен.

Районун оон өске колхозтары июнь 30-де болгаш июль 1-де сиген кезилдезинче киргилээн.

Бедик дүжүт дээш демиселчи

Сүт-Хөл районун Киров аттыг көлдээ ажыл-агый артелинин кежигуну эш М. Шарлаакыйнын хары ам чеден четкен. Ол 1948 чылдан бээр колхоз бүүрүлгезинге ажылдап, бедик дүжүт дээш могаг-шылаг чок демиселчи келген. Кышкы үеде тараа шөлүнге өдөк, худ төгөр, чайын суггарылга ажылынга үргүлчү туруп келген. 1949 чылда оон сугтарган тараазындан 20—25 центер дүжүт алдынган. Бедик дүжүт өстүргени дээш ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиуму эш Шарлаакыйны «Хүндүлгөдүн демдээ» деп орден-биле шаннаан.

Оон бээр тараанын чайгы суггарылганын үргүлчү чорудуп келген. Бо чылын буга ашталганынга ажылдап турда, суггарылга ажылы эгелеп берген. Дуржулгалыг суггарыкчы сеткил-сагыш дөстүнмейн, колхоз даргазынга баргаш, тараа суггарылганын үргүлчү чорудуп, оон-биле кады пок үнүштерин аштап арыглап турар.

Делгем оруктап

Гастелло аттыг парке кирер эжики чанында, Ленин кудумчузында үш кагт чараш ак бажык көргөн кижини бүүрүлгө чаагаар-ла сеткили өөрүрүп. Ук тыва ортумак школа Төрөөн чуртка чугула херектиг чеже кижилерни кижизидип бербээн дээр. Бо хун ол ам дес-дараалай санаарга, алдыгы болуп турар онгуклассчыларын үлеп турар.

Бо өөрөдиге чери черле ынчаш таан өөрүнчү, магалыг ийин: бодунуң доозуп үнгөн огу, кызын делгем чаагай орукче үдээр дээш, хөгжүмчүлери-даа чалаар-ла, каас-чараш, арыг боду-ла улам-на каастатынып, шиметинип кааптар. Ажы-төлүнге кандыг-даа сагыш човангыр адаиен сенээ черле кайын чедер.

Кежээкинин 7 шак. Байырлыг хурал. Бистин баштыкчыларыныстың портреттери-биле болгаш динг чечектер-биле шиметинген залда ук школанын башкылары, доозуп үнүкчүлөр, чалаткан аалчылар, Улус чырыдышкынын тергидекчизи, школа директору эш Белек-Баир хуралды ажыдып тура мынча дээш: «Ортумак эртемниг оолдар, кыстар бистин школавысты ам алды удаа доозуп үнүп тур, бис оларын амыдыралдын делгем оруктарынге ам алды удаа үдеп тур бис. Баштай доосканнарнын чамдызы төрөөн облазынга ам дээди эртемниг ээл келгеннер».

Оон соонда, доозуп үнгенин бүрүзүнге бышкан билигин аттестадын

тылысыр эгелээн. Динмирениг адыш-часкаашкынарны. Хөгжүм. Бир дугаарында он чылдын дургузунда буга күрүнө экзаменеринге эн эки түнелдиг болган Калгажык Шакаржык, Ниман Тараачы, Григорий Даржаа олар мөңгүн медальдери болгаш онза хевиринг аттестаттары алганнар. Школаны эн эки дооскан Калгажык бышкан билигин аттестадын ап тура, өөрүнүн хайныккан күзелдин илереди: «Бистин дугайыгыста эргим Иосиф Виссароновичтин сагыш салышкынынга четирдивис» — дээш.

Школаны мөңгүн медальдыг дооскан өөреникчи бүрүзү чурттуң дээди өөрөдиге черлеринге шыгартыбайн кирер эргелиг деп ук онза хевиринг аттестадында чугаалып турар. Эртне Намдак, Манькай Николай, Данзырлар олар экзаменерге быжыг билин көргүспүшään, школаны база кончуг эки доосканнар. Кызылдын №2 ортумак школы дээди өөрөдиге черлеринге бо чылын 18 оол, кысты белекел берген. Каш чылдар эрте бээр. Бистин область дээди эртемниг 18 инженерлерин, эмчилерин, башкыларын, агрономнарын алыр.

Байырлыг хуралга ажылчы чоннар депутаттарынын область Советинин күүсөкчи комитетинин даргазы эш Чимба доозуп үнгенинге бодунун үдег чагыын бергени-биле ук кежээ доозулган.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Партийжи өөредилгениң түңнели

«Бир эвес бистер аялдың бүгү адырларында бистия кадрларынысты идеология талазы-биле белеткен, олар иштикинчи болгаш даштыкының байдатында хостуу-биле ориентировкалан ышдаар...»

гүзүнүң допчу курзуу» өөренир бөлүмүнүң пролагандизи эш Майны, Сталин аттыг колхозта политшколаның пролагандизи эш Кула, «Мурнакчы» колхозта политшколаның пролагандизи эш Байысылаң олар өөредилгени эки удуртуп, өөредир материалдарны эки белеткел-биле башкылап, кичээлдерни организастыг эрттирип келгени-биле өөредилгеге бедик түңнели чедип алган.

Ооң-биле чергелештир партия өөредилгезиниң шугумуна улуг четпестер турганын демдеглээри чугула. Чүл дээрге, партияның кежээки школазына өөредилге чылының эгезинде 44 кижиге турган болза, оон иштинден экзаменерге киришкенер чүглө 22 кижиге, ескези өөредилге чылының эгезинден тура янзы-бүрү чылда-гааннар-биле казылып үнгенер. «Тээли» колхозтун даргазы Очур-оол, районун көдээ ажил-агый килдизинде улуг зоотехник Даваалан, нефтьбаза эргелекчизи Солаан-оол олар кичээлдерге келбейн, боттарыны политиктиг билин бедидерин оралдашпайн келгенин барымдалаш, оларны дыйнакчыларның составындан үндүргөн.

Эш Сталинның ол төгүлүгү айттышынын херек кырынга боттандырымы-биле Бай-Тайга районун партия организастылары 1951—1952 өөредилге чылын организастаарына элээн ажалдарны чоруткан. Бо өөредилге чылында коммунистер болгаш партия кежигүрү эвес активчилер өөредилгеге хөй-биле хаара тутунган. Районга 8 политшколалар, «ВКП(б) төгүзүнүң допчу курзуу» өөренир 5 бөлүмүн, эш Сталинның биографиязын өөренир бир бөлүм, район төвүнге партияның кежээки школазы ажалдап турган. Партия чырыдышыкынының четкизинге нинтизи-биле 333 дыйнакчылар хаара туттуңган, оон иштинде коммунистер 157 кижиге.

База чамдык тускай эртемниң эштер боттарыны политиктиг билин бедидер дугайында хемчег албас чоруктар бар. Ылангыч районун көдээ ажил-агый килдизинин улуг агроному турган ам районун көдээ ажил-агый килдизинин эргелекчизинин хүлээлгезин күүседип турар эш Братчиков партияның кежээки школазынга 2 чөл өөренип келген, ол ийи чылдын дургузунда чангыс-даа орта кичээлдезээн, кичээл болуп турда бажынынга ийикпе столоваяга олурар, кичээлге хаая келгенде идепкей чок, пролагандистерин айттарып тура чок байдал-биле багай түңнелге харыылап келген. Өөренир дугайында эш-өөрүнүң берип келген санал-сүмезин хүлээп албас, «мен дөмөй-ле көчүрү эки дужаар мен, кижиге балбес чүү боор ында, көөр силер» деп чугаалап келген, ыңчаарна олар түңнел кичээлдерге эки билгин чедип алганын көргүскөн. Бирги чылдын 5, ийиги чылдын 3 политшколалары өөредилге чылын бедик дөмөйлө өөренип дооскаш, түңнел кичээлдерин эрттирген. Кызыл-Дагда «Победа» колхозта эш Хирлиг, Тээли суурда Очур, «Дөң-Терек» колхозта Серенот, Бадыргы олар өөренип эрткен материалдарны эки шингээди алганын түңнел кичээлдерге көргүскөн. Шуй сумузунда «Мурнакчы» колхозта «ВКП(б) төө-

рар ужурга таваржып турар. Ол ышкаш Тээли 7 чыл школазынын башкызы эш Долчан «ВКП(б) төгүзүнүң допчу курзуу» өөренир бөлүмгө тургаш үргүлчү кичээл үзөр, кичээл болуп турда бажынынга чүве даараар, чүве ар-гызыр, кичээлге келгеш пролагандистерин айттарып харыылап шыдаас болуп турган, ол түңнел кичээлге киржиринден шуут ойталааш үнө берген болуп турар. ВЛКСМ райкомун партия чырыдышыкынында өөренип турар комсомолчуларны өөредилгезин удуртпайн, контролдавайн келгени-биле Болашова, Холаткова, Калдар-оол Ман ышкаш чамдык комсомолчулар түңнел кичээлге куду түңнелди көргүскөш база катал ол-ла өөренип турган бөлүмүңгө хевээр артар чорукка таварышканнар.

«ВКП(б) төгүзүнүң допчу курзуу» өөренир бирги чылдын 5 бөлүмүн өөредилге программанын чединишинин өөренип дооскан. Дыйнакчылардан Тээли суурда эш Тойбу, Көп-Сөөк эге школада эштер Таан-оол, Кулакова, Бай-Тал 7 чыл школазында эштер Серот, Самдан олар түңнел кичээлдерге эки билгин чедип алганын көргүскөн. Бирги чылдын 5, ийиги чылдын 3 политшколалары өөредилге чылын бедик дөмөйлө өөренип дооскаш, түңнел кичээлдерин эрттирген. Кызыл-Дагда «Победа» колхозта эш Хирлиг, Тээли суурда Очур, «Дөң-Терек» колхозта Серенот, Бадыргы олар өөренип эрткен материалдарны эки шингээди алганын түңнел кичээлдерге көргүскөн. Шуй сумузунда «Мурнакчы» колхозта «ВКП(б) төө-

рар ужурга таваржып турар. Ол ышкаш Тээли 7 чыл школазынын башкызы эш Долчан «ВКП(б) төгүзүнүң допчу курзуу» өөренир бөлүмгө тургаш үргүлчү кичээл үзөр, кичээл болуп турда бажынынга чүве даараар, чүве ар-гызыр, кичээлге келгеш пролагандистерин айттарып харыылап шыдаас болуп турган, ол түңнел кичээлге киржиринден шуут ойталааш үнө берген болуп турар. ВЛКСМ райкомун партия чырыдышыкынында өөренип турар комсомолчуларны өөредилгезин удуртпайн, контролдавайн келгени-биле Болашова, Холаткова, Калдар-оол Ман ышкаш чамдык комсомолчулар түңнел кичээлге куду түңнелди көргүскөш база катал ол-ла өөренип турган бөлүмүңгө хевээр артар чорукка таварышканнар.

Чамдык партия эге организастылары партия өөредилгезин кошкак удуртуп келген. Ылангыч колхозтарда партия эге организастылары өөредилге дугайында айттарыны бүгү кежигүрүн хуралдарына эвээш чугаалажып турар болгаш ВКП(б) райкомунун бюрозунун өөредилге дугайында доктааларын таныжары-биле кызыгаарлатканын турган боордан башка, пролагандистерин отчедун дыйнаар, дыйнакчыларны кичээлге кээп турарынын, өөредилгезин кандыг байдалдыг болуп турарынын дугайында айттарыларны барык-ла чугаалашпайн турган. ВКП(б) райкомунун V пленумунун өөредилге дугайында шийтпир четпес күүсетинген.

ИЛЕТКЕЛЧИЛЕР БӨЛҮНҮН АЖЫЛЫ

ВКП(б) Улуг-Хем райкомунун чанында илеткелчилер бөлүүнүн кежигүрненинде районун интеллигенттеринден, албан организация черлеринин удурткучуларындан база партия, совет активтеринден 31 бедик билигилг, мергежилдиг кижилерни шилип киригеш, райком бюрозунга бадылаан. Илеткелчилер бөлүүнүн ажылын ВКП(б) райкомунун пролаганда болгаш агитация килдизинден удуртуп турар. Оон ажал планын квартал санында райком бюрозунга бадылап турар.

Ооң-биле кады чамдык илеткелчилерде партияның ол харысалгалыг даалгазын күүсетпес, чүглө илеткелчилерин санында киржиң, ажал кылбайн турар кижилер бар. Чижээ, районун саң килдизинин эргелекчизи эш В. Сат 2 квартал иштинде чангыс-даа илеткел, лекция кылбаан. Эш В. Сат апрель айда Күрүңе чээшкининин дугайында лекция бижир дээн хүлээлгезин күүсетпээн, харын эш Саттын чугаалап турары болза, «райкүүскөмун чанында культура-чырыдышкын черинден ийи путёвкага лекция номчаан кижиге мен, ону кири санап албаан чорук пролаганда килдизиниң четпес ажылы болур» деп турар. Ол ышкаш эштер Б. Сараев, Г. Юртаев, Гордей олар база-ла ажалдавайн турарлар.

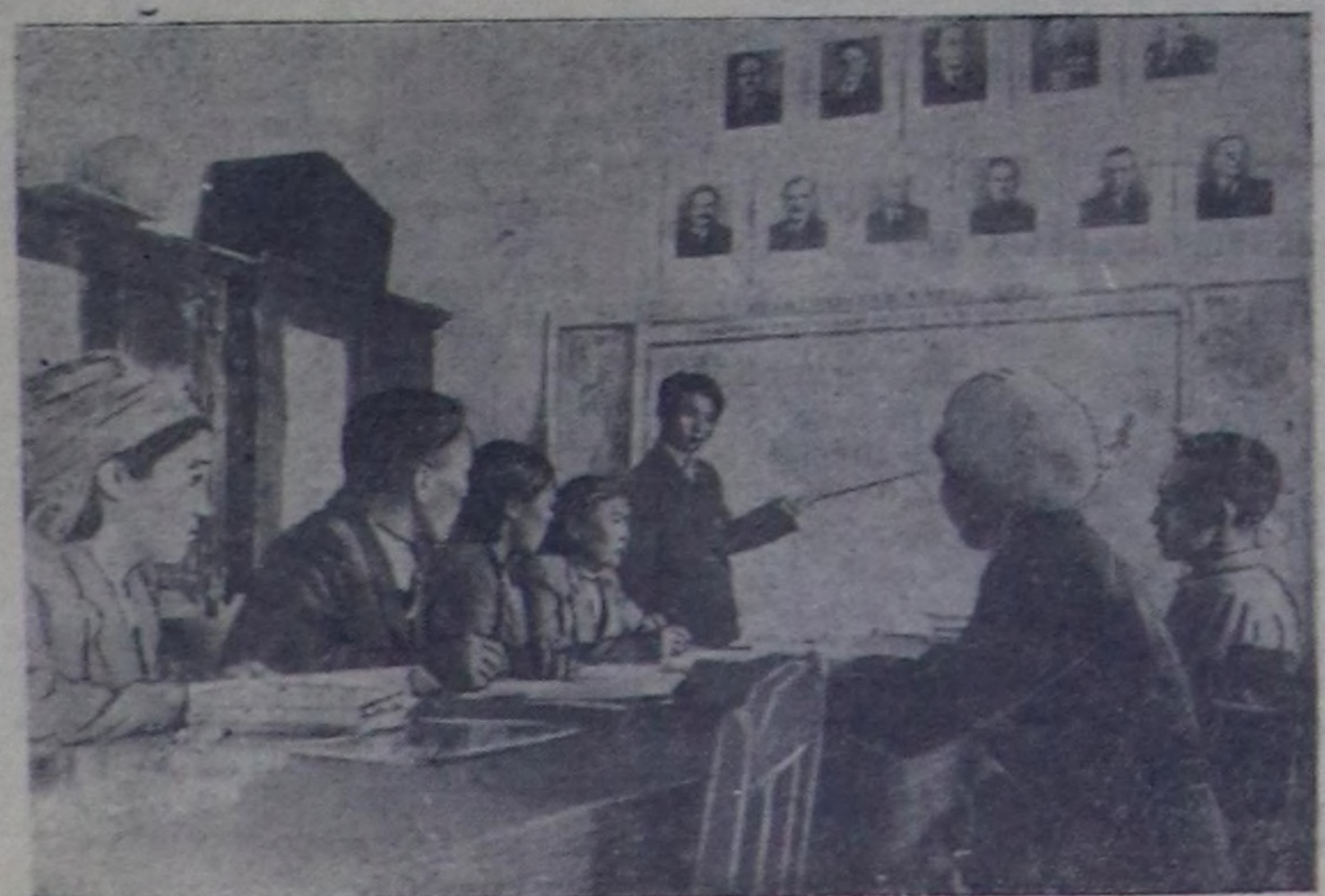
ажаалгазынче болгаш тудуг ажылыңче угландыраарын шийтпирлеп алган. Илеткелчилерге хереклээр — көдээ ажил-агый артелинин Устаынын шынгы сагыр дугайында лекцияны райкүүскөм даргазы эш Кызыл-оол, колхозтарга күш-ажылдын сагыла-чурумун шынгырадыр дугайында лекцияны прокурор эш Макушин, коммунизмниң улуг тудугларынын дугайында лекцияны райово эргелекчизи эш Ключин, бүгү делегей байдалынын дугайында лекцияны парткабинет эргелекчизи эш Кошелев олар бижип белеткен турар.

Чоокта чаа болган илеткелчилер бөлүүнүн хуралына 2-ги кварталдын ажылынын түңнелин болгаш моон сонгаар районга чорудар лекция пролагандызынын сорулгаларын чугаалашкан. Олар чартык чылда 272 лекцияларны, илеткелчилерден эштер Сергеев, Гарнец, Кызыл-оол, Кулаков, Кошелев, Кончук олар колхозчуларга болгаш ажалчы, албан хаакчытарга лекцияларны хөй катал номчуп турганнар.

Ушкү кварталда илеткелчилер бөлүү бодунун ажылын мал чемия белеткээринге, тарааның чайгы

Ам илеткелчилер бөлүү үшкү кварталдын планын күүседери дээш ажалдап турар.

В. ТОЙЛУГ-ООЛ, ВКП(б) райкомунун пролаганда болгаш агитация килдизинин эргелекчизи.

Чартык чылдын планын күүсеткен

Мал ажылындан алыр продуктуну көвүдеткен тудум-на колхозтун орулгазы улгадыр деп чүвени Чаа-Хөл району «Бурунгаар» көдээ ажил-агый артелинин инек мал фермазынын эргелекчизи эш Сундуй кончук эки билип, бо чылын сүт саалдазынын планын күүседир дээш чедишкенин ажалдап турар.

Ук ферма чартык чылда 5304 литр сүт саап алыр планын тургаш, июнь 25-ке чедир 5686 литрин саап ап, азы чартык чылдын планын 107 хуу күүсеткен. Саакчыларны иштинде эш Кочуу 10 баяанын доруктур азыравышаан, чартык чылда 884 литр сүт саап алыр планын 1411 литр азы 159 хуу күүсеткен. Эш Норжумаа сүт саалдазынын планын 142 хуу күүсеткен.

Сүт саалдазынын планын ажыр күүсеткенин ачызында ол ферма чартык чылда колхозка 20 муң рубль орулганы кирир тургаш, 22 муң рубльди кириген. Оон ангыда ферма инектиң чаксы түленди дугун 37 килограммын куруңгө кирир планын тургаш, 53 килограмм кылдыр күүсеткен.

Ам чылдын ийи дугаар чартында оон-даа хөй сүттү саап ап, колхозтун орулгазын көвүдетир дээш ферманың ажалдакчылары бүгү күжүн салып турарлар.

Х. САРЫГ-ООЛ.

Чайлаглаашкынче ам-даа үнмээн

СУГ-АКСЫ. (Телефон-биле). Ам болза, чайны башкы айлы — июнь эрттип турар. Ындыг турбуже, Сун-Хөл районда Киров аттыг колхоз (даргазы эш Тадар-оол, партия эге организастызынын секретари эш Чигжиттей) мынчага чедир колхозтун нийтилештирген малын чайлаглаарже одалдап үндүрбейн турар.

Малдарны чайлап алыр үндүреринин бетинде шээр малдарны чур болгаш инек малдарны шийчилгезин чорудар ужурлук. Ынчаарга ол сорулгаларга хереклээр креолин болгаш инек мал шийчилгезинге эргежок чугула хереклестер эм чүүлдерин областың көдээ ажил-агый эргелекчизи мынчага чедир чорудуп бербээни-биле ол колхозтун 5 муң ажыг хойлары болгаш еске-даа чүүүн малдары шынаада хевээр туруп берген.

Бо дугайында дарый хемчег ап, ол малдарны чайгы одаларже дүргөн үндүрери онза негетиптир турар.

Г. КОМБУ.

Тараа суггарылгазы

ШАГААН-АРЫГ. (Телефон-биле). Улуг-Хем районда Киров аттыг көдээ ажил-агый артелинин колхозчу тараажылары 500 гектар тарааларын бир дугаары суггарылгаларын чоруткан болгаш ам ийи дугаары суггарылганы эгелеп турар. Тараа суггарылгазында 12 колхозчуларыны быжылаан.

Колхозтун тарааларынын үнүжү канчаар-даа аажок чагай болуп турар.

Б. МАКСЫР.

Дүк планын күүсеткен

ЧАА-ХӨЛ. (Телефон-биле). Чаа-Хөл району бо чылын күрүңгө дүк дужаарынын планын нийтизи-биле июнь 23-те 101 хуу күүсеткен. Дүк дужаалгазы ам-даа үргүлчүлөп турар.

М. БУГАЛДАЙ.

Чер-черде школар септелгези Четпестерни дарый узуткаар

Школаларны өөредилге чылынга белеткел ажалдарын дүргөн доозар дээш, олче массанын күжүн калбаа-биле хаара тударынын айттарын партия, комсомол организастыларынын, чер-чер Советтеринин, улус өөредилге органнынын, тус-тус школалар директорларынын мурнунга ам шынгызы-биле салдынып турар.

Ынчаарга Чөөн-Хемчик районун Хайракан школазында өөредилге чылынга белеткел дыка четпес чоруп турар. Бо чылын ук школаның бүгү-ле белеткел ажалдарынын чарыгдалына үндүрери-биле чурт бюджетинден шулту 34.372 рубльдиң дөвөвилели көрдүнгөн. Школа септелгезинге хереклестер тудуг материалдарын, одаар ыяшты чаксы тарылга эгелээринин бетинде бүрүнү-биле белеткелип алыр болуп, ук школаның эргелекчизи эш Лаандык сумуда Сталин аттыг колхозтун даргазы эш Ревнюк-биле бо чылдын февраль эгезинде керээ чарып, үстүнде түнүң иштинден колхозтун агар санынче 24.372 рубльди ол дораан-на шийлчткен турган.

Эш Лаандык колхозту чүглө акшаландырып каан боордан башка, чардыганын керээнин чогуур өйүндө хажык чок күүселдези дээш, оон мурнунга негелдени шынгыны тургуспай анаа-ла сагыш амыр олуруп турганындан ам школа чанында одаар ыяш-даа, тудуг материалдары-даа чок, чүглө колхоз даргазы эш Ревнюктун ат салган керээзин шафтап алгаш олуруп берген. Керээ чардыганындан бээр 5 ай чедип турар, а колхоз баштаар чер дугуржугада айттыгын хүлээлгелерин күүседир хамаанчок, анаа ажалдаза чогуур колхозчулары тараа ажаал-

газында, сиген кезилдезинин белеткелинде туткаш турупкан.

Школа эргелекчизи эш Лаандык далайдан шуурган келирин манаан ышкаш, анаа-ла олурбайн, оода-ла школанын иштики үрмек септелгелерин дүргедеринче сагыш салып, олче бодунун ажалчынарына команддап кириген болза, мынча эвес элээн ажалдар кылдынып болур ужурлук турган. Шынында школа ажалчынарынын күжү-биле кылып шыдапкы дег ажалдар хөй: 23 ажыг үрелки парталар, 15 орунар, 7 стодалар, 10 чыгам сандайлар школа, интернаттын коридорларын да шагжа берилтээн чыткалар.

Школаның удурткучу Лаандык ол херекселдеринин септелгезин кылдырдан туржук, узнып, чазаны шыдаар хире ажалчынары өөредилге чылы доостуру билек-ле өөреникчилер-биле кады дыштандырып үндүрүпкеш, боду база-ла шөлөзеткедиг олуруп турар. Школаның септелге белеткелдери амдыгаа чедир эгелевейн, чаа өөредилге чылынга ол хевээр ужуражыр чыгы байдалда турунда, районун улус өөредилге килдизи, суму Совети болгаш колхозта партия, комсомолдун эге организастылары шийтпирлиг хемчеглерин ап чорутпайн, Лаандык, Ревнюк оларнын харысалга чок байдалы-биле эптежиң турары канчап-даа таарышпас. Чаа өөредилге чылынга утуштур белеткел ажалдарынче бүгү колхозчуларны, школаның ажалчынарын доп-дораан мобилизастап киригеш, ол школаның септелгезин сиген кезилдези эгелээринин бетинде доозарын хандырап херек.

М. МААДЫР-ООЛ.

Школа белеткелин дүргедер

Школа дээрге, бүгү хөй-ниитинин кичээлгезинин төвүңгө салдынган, оон сагыш човангыр хайгааралы-биле бүргеткен турарын бистия совет күрүңгени амдыралчы эрге-ажыктары негеп турар. Ам школа амдыралында кол чүве, келир өөредилге чылында анаа өөредилге-кижизидилгелге ажал чедишкенин шийтпирлетизин дээш оон бүгү белеткелдин чогуур өйүндө шынарлыг доозары болур ужурлук.

Күрүңгө ужур-дузалыг ол чугула херекти Эркин районун чамдык черлеринде үнелеп кербейн, ону кылдыр санап турар фактылар хөй. Оон чижээне районун Бай-Даг сумузунда эге школаның дугайын кирип болур. Эрткен өөредилге чылында ук школаның одаар ыяжын сумуда «Чаа орук» колхозтун баштаар чери (даргазы эш Даваажал) белеткеп бээр бооп, акша-мөңгүнүн албышаан керээ чаргаш, белеткесе чогуур ыяштын чартык кезин күүсетпейн барганы-биле школа өөредилге чылынын ийги чаргындан эгелеп, берге байдалга удаа-дараа таваржып, башкылар, ажалчынаар өөреникчилер-биле кады үргүлчү удур ыяштап туруп, чартык чылыг үезинге арай боорда четкен.

Ол төөгү бо чылын база-ла каталтап эгелээн. «Чаа орук» колхозтун даргазы эш Даваажал, Бай-Даг эге школаның эргелекчизи эш Комбу олар чаа өөредилге чылында хереклестер 350 кулаш ыяштын керээзин часкаар кыжын-на биеги чурум ёзуугаар чарып, күүседир хонук хуусаазын тодаргай айттышаан, белеткээр ыяштын өртээ 11.900 рубльди колхозтун агар санында кириген. Оон бээр элээн

ур үе эрттип турар, а херек кырында амга чедир чүглө 20 кулаш ыяш кактынган. Ол ышкаш ук школаның база башкылар бажынынын септелгезин кылдырып бээр болгаш 15.000 рубльди колхоз ала-да, кылып будүргөн ажал база-ла көзүлбейн турар.

Мынчангаш Эркинн Бай-Даг школазы эрткен чылдагы байдалыңче кирери барык-ла чылалчок апарган. Школа эргелекчизи эш Комбу кеземчини көргөн хирезинде, демги-ле мегечи Даваажалты чыл-буур акшаландырып, оон чарлыр хөйчү чок болуп турарын кижиге кайгаар чүве. Ынчаарга колхозта партия, комсомолдун эге организастылары бодунун төрөөн школаның өөредилге чылынга үлгерерин-биле белеткээринче сагыш салбайн, колхозчуларны олче эвилелдээринин, одаар ыяш белеткелин, школа, интернаттын септелгезин дүргедеринин улуу, Даваажалтын школарны куду көрүксээр, оон акша-хөргөңзин ап амдажаан, советсиг эвес чоруу-биле эптежиң турары окта таарышпас.

Райкүүскөм болгаш оон улус өөредилге килдизи үстүңдө школаның белеткелди ол хире четпес чоруп турунда, шийтпирлиг хемчег албайн, сагыш амыр олуруп турары база-ла чиктиг. Мынчангаш школа ажылы, ылангыч оон чайгы белеткелди бүгү-ниитинин херээ болганда, ук школаны септелгезинде четпестерни дарый узуткап, ону арткан хуусаада чедишкенин белеткелдирер дээш далаштыг хемчеглерин алыры негетиптир турар.

Д. СЕНДЕШ-ООЛ, Эркин районун Бай-Дага эге школаның башкызы.

ТАЙБЫН ТАЛАЛАКЧЫЛАРЫ

Бомба кылгаш, Айыыл диргеп, дайын тарып кыжанып тур. Оларны ол кыжаны хөй! Шынын сөглээй: Ону — кым-даа чөпшээрэвес бүзүрээр мен! Ханга, чаага, ашка, кулга, өлүм-бекке — Кажан-даа улуг-хууус: орнапас бис!... «Сталин — тайбын, чыргал, хосталга» деп сөстөр — Ынча көвей чүректерге «оп, хып турда, Сталинга баштатырган тайбынчылар — Ынчангаштын тильтирбес улуг күштүг!

И. МЕДЭЭЧИ.

ВКП(б) Чаа-Хөл райкомунун парткабинетинин чанында ВКП(б) төгүзүн өөрениринин бедиткен хевиринин бөлүмү бо өөредилге чылының программазын бүрүн өөренип дооскаш, түңнел кичээлди бедик денелге эрттирген.

Чурукта: парткабинетте бөлүмнүн дыйнакчыларына пролагандист эш Седиттин консультация чорудуп турары.

Чуруу А. Ермолаевтин.

ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИИ VII СЕССИЯЗЫ

Ажылчы чоннар депутаттарының область Советинин күүскомунун ажылының дугайында облкүүскомнун даргазы эш А. М. Чимбаның илеткелинин талазы-биле санал шүгүмчүлелдерден

Чоокта чаа болуп эрткен, Тыва область Советинин VII сессиязына—ажылчы чоннар депутаттарының область Советинин ажылының дугайында облкүүскомнун даргазы эш А. М. Чимбаның кылган отчет-илеткелинин талазы-биле санал шүгүмчүлелдер калбак болган.

Бир дугаарында санал шүгүмчүлел кылары-биле область Советинин депутаты Сүт-Хөл райкүүскомнун даргазы эш В. С. Чүлдүм сөс алган. Эш Чүлдүм Тыва областын ажыл-агый, культура тургузуушкунун социалистик чаартылгазынч талазы-биле чедип алган чедишкенин, оон иштинде Сүт-Хөл районун чедип алган чедишкенин демдеглевешпаан, облкүүскомун ажыл-чорудулгазында чамдык чептерстери бар болуп турарынын дугайын шүгүмчүлээн.

Облкүүском район болгаш көдээ (суму) Советтеринин ажыл-чорудулгазына база бодунун килдистеринге удуртулганы кошкак боттандырып турар. Көдээ (суму) Советтеринин база колхозтар даргаларынын дыка хөйүндө нити билин куду, харын-даа чамдыктары мырыңдай бижик безин эки билбес кижилер ажылдап турар, а облкүүском ол кадрларын билин бедидер талазы-биле кандыг-даа хемчегин албайн келген, ынчангаш ыңдыг удурткучулар боттарынын хүлээлгезин кончуг куду денелге боттандырып турар. Облкүүскомун кадр сектору кадрларын ажылга шын шилип кирир, оларнын билин бедидер, амьдырал чуртталганын хайгаарап көөр ажылдарын багай күүседип турар.

Ол ышкаш область Советинин VI сессиязына облкүүскомнун организатор килдизинин ажыл-чорудулгазын шынчызы-биле шүгүмчүлээн, ол шүгүмчүлелдерни эзуагар ол килдиз бодунун ажылын эде тургузуу ап шыдаваан болгаш совет органнын ажыл-чорудулгазына практиктик дуза көргүсөй эргиле хевээр шүшпөң эзу-биле ажылдаарын үргүлчүлөп турар. Облкүүском, оон көдээ ажыл-агый эргелели район организацияларын тускай эртемниг кадрлар-биле хандырап ажылды сула боттандырып турар. Ылангыя Сүт-Хөл району штат эзуагар 4 зоотехниктер, 3 агрономнар ажылдаары көрдүнген, а хемчегин кырында 1 зоотехник, 1 агроном ажылдап турар. Ону чечелээр дугайында райкүүском областын көдээ ажыл-агый эргелединге хөй удаа делегни кирип келген, а көдээ ажыл-агый эргелединин удурткучлары төңчүзү чок азаашкын бээр-биле шийтирлеп келген.

Облкүүском болгаш оон сан килдизинде районнарнын сметазын чогаатып бадыйлап турар уеде, районнарнын ажыл-агыйнын байдалын, кайда чүү улуу-биле негетинин турарын өөренип көрбөс, райкүүскомнар даргаларынын санал сүмелерин, делегтерин барымдаалап дынанас чоруктар тургулаан. Оон тодаргай барымдаазы болза, Сүт-Хөл районда чонун кадикшыл байдалына бараан болуп ажыл тергин чедимге чок болуп турар, ынчангаш Сүт-Хөл райкүүскомунун район эмнелгезин тударынын чарыгалын сметага киригеш, облкүүскомга делегтер киригеш, а облкүүском ол айтыргыны районун байдалын өөренип көрбей-даа чөпшээрвейин барган болгаш ол ышкаш Бора-Тайга, Алдан-Маадыр сумуларынч школаларына интернат тудар дугайында айтыргыны база чөпшээрвейин барган болуп турар.

Улуг-Хем райкүүскомун даргазы депутат эш М. И. Кызыл-оол бодунун саналына облкүүском хөй санын шийтирлер хүлээп алгаш, оон күүселдезин хынавайн турарын, райкүүскомнарда байдалдын оон-да дора болуп турарын чугаалаан. Облкүүскомда чамдыкта 18 шийтирлер харында келир, ол шийтирлер чамдыкта номчуп безин күш четинмес апаар. Облкүүском отчеттун уенин иштинде 100 ажыг шийтирлерни күүселдезин хынап көөр тургаш чүгө 10 шийтирнин хынап көргөни тергин чептес. Тарылга эгелээринин мурнунда облкүүскомнун шийтир-биле септелге хергерлээ 10 тонна демирни районнарда чедирип бээрин облпотребсоюзтун баштаар черинге, оон даргазы эш Кошкарлова дааскан, ол шийтир күүсетинизин, районнар демир-даа албайн барганнар. Облкүүском кадрларын кайы хамаан чокка халап, солуп болбас дугайында шийтирнин хүлээп алгаш, ону боду үрп эгелээринин

лээн, чижээ, Улуг-Хем районун эмнелге эргелекчизин область төвүнчө эккелген.

Облкүүском садыг ажылына удуртулганы багай боттандырып турар. Садыг ажылынын дугайында шийтирлер хөй-ле, ону облкүүскомнун садыг килдизи, облпотребсоюз, күүсетпейн турар. Ам районнарда школа септелгезинге болгаш колхоз тудууларынга хергерлээр кадаг, шил, демир дээш өске-даа чугула материалдар чок болуп турар. Көдээни электржидеринин чугула ажылын облкүүском сула организастап турар. Бистин район Торгалыгда электрстанциязы туткан, ол ам ажылдавайн турар, ону ажылдадырынга облсөлээктри чери дузалашпаан. Шагаан-Арыгта электрстанциязы тудар дээш проект чогадырынга Ленин аттыг колхоз 9 муң рубльди сельэлектри черинге төлээн, ол проекттин шын эвес болган дээш ам база катап кылып эгелээн.

Облкүүскомда кирген билдириншиктерини, хомудалларын өй-шаанда харыялап бербес чоруктар бар. Мен бодум облкүүскомга 2 удаа билдириншик кирген мен, бирээзи ай ашкан, бирээзи 15 хонуп тур, ам-даа харызын албаан мен.

Колхозтарнын мал чайлагладыр черлерин облкүүскомдан хуваагаш бадыйлап турда, ону чамдык совхоз трестиз дээн ышкаш албан черлери үрөп турар. Ылангыя совхозтун малын колхозтарнын мал чайлагладыр черинде оларладып турар, а ол дугайында кандыг-даа хемчег алдырмаан. Чамдык область организацияларында колхозтун хөргөткөч хөл кирип турар чүүдөр бар, чүл дээр-ге, сельэлектри чери Ленин аттыг колхозтун 70 ажыг муң рубль эртекти электри херекселни оор эзу-биле аппарат чытканын тудуп алгаш соксаткан.

Облкүүскомнун даргазынын орадакчызы эш Гусевте делегтерин шийтирлерин саадыр чоруктар бар. Чүл дээрге, бистин район школа көжүрер дугайында делег кирген, ону эш Гусев облоно эргелекчизи эш Мозговче шилчиткен, ону эш Мозгов ай ажыг шыгжап келген болуп турар.

Каа-Хем райкүүскомнун даргазы депутат эш П. А. Дежнев облкүүскомнун ажылында чептерстери шүгүмчүлээн. Илеткелде көдээ ажыл-агый Уставын үрөп турар чоруктун дугайын эвээш чугаалаан. Ол айтыргыны облкүүском бодунун хуралдарына ховар чугаалаапын, Устав үрээр чорукту узуткаар дугайында шийтирлер хемчеглерин албайн турары-биле Устав үрээр чоруктар хөй болуп турар. Чижээ, Танды районун «Чаа орук» колхозу Каа-Хем районун «Тилекчи» колхозунун 17 га черин туразы-биле тарып алган, ынчаарга ол маргылдаалыг айтыргыны эки өөренип көрбей, ол хевээр артырап кылдыр айтышкынын облкүүскомдан үндүргени шын эвес.

Кызыл көдээ райкүүскомнун даргазы депутат эш Х. А. Кара-оол бодунун саналына мал болгаш чер ажылына удуртулганын чептерстериин дугайын чугаалаан. Тараанын дүжүдү куду, трудодеңге эвээш-ле колхозтар 2 килограмм чедир тараа берип турар. Тараанын ажаалгазы багай, агротехниктиг чурумнарны чамдык колхозтар үрөп турар. Техниканы четче ажыглавайн турар. Малдын нити баш саны кудулап, аарыгдан, чем чогуңдан кыжын хөйү-биле хорап турар. Колхозтар мал өстүрер планын колдуунда чаа кирген кежигүнеринин малы-биле күүседип турар. Облкүүском, оон көдээ ажыл-агый эргелели мал ажылын чептес удуртуп турар. Шийтирлер, дужаал үндүрери-биле кызыггарлангаш, практиктик дузаны ховар көргүзүп турар.

Кызыл району область төвүнде кады турар. Ындыг болза-даа, облкүүскомнун чамдык килдистери биске келбейн, харылашпайн турарлар. Телефон долгап келген килдиз эргелекчизи ховар. Сельэлектри, суг ажыл-агыйнын эргелели болгаш чер тургузуунун чери бистин районун колхозтарынын делегтерин хандырыбайн келген.

Облкүүскомун секретари депутат эш М. И. Пахомов Советтеринин организас-массалыг ажылынын дугайын саналына чугаалаан. Организас-массалыг ажылды чедир үнелс көрбөс чоруктар облкүүскомдан эгелээш райкүүскомнарда чедир барын демдеглээн. Советтер сессияларын

конституция эзуагар чылдырбайн турар, 18 ай дургузунда Чөөн-Хемчик райкүүскому 9 сессия чылдыр тургаш чүгө 6 сессия, ол районун Чыргакы суму Совети чылда 12 сессия чылдыр тургаш чүгө 2 сессия чылдыр тургаш болуп турар. Бо чылын Бай-Тайга районун чангыс-даа көдээ Совети Конституция эзуагар сессия чылдырбаан. Доктаамал комиссиялар ажылдавайн турар.

Область Советинин 6 доктаамал ажылдаар комиссияларындан чүгө 2 комиссия чамдык ажылдарны кылган болуп турар. Кузнецов, Орлов, Каплунов олар даргалаан комиссиялар шуут ажылдаваан. Барыын-Хемчик, Чөөн-Хемчик, Кызыл хоорай Советтеринин доктаамал ажылдаар комиссиялары база ажылдаваан. Хамаатыларнын нити хуралдарын ховар чорудуп, чамдык Барыын-Хемчик районун Хөндөл, Кара-Хөл, Сүт-Хөлдүн, Хөр-Тайга дээн ышкаш сумулар Советтери хамаатыларын хуралын шуут кылбайн турар. Депутаттарнын хөй нуруузу сонгучуларынын мурнунга отчеттар кылбайн турарлар. Кызыл хоорайга безин чангыс-даа депутат отчет кылбаан.

Сонгучуларынын чагыгларын Бай-Тайга, Барыын-Хемчик, Сүт-Хөл болгаш Бин-Хем райкүүскомнары ам-даа чугаалашпаан, ону чугаалажып, күүседирин облкүүском негевээн. Шийтирлерин күүселдезинин дугайы хөй удаа аас кырында чугаалатынып турза-даа херек кырында боттанмай турар. Социалистик чарыштын түннелин чогуур уезинде үндүрбөс чүүдөр бар. Ылангыя Сүт-Хөл району социалистик чарышка тилекчи суму Советтиг турган херезинде бирги кварталда түннел үндүрбөэн. Бо талазы-биле облкүүскомун, оон даргазы болгаш орадакчыларынын талазында чептерстери тодаргай чугаалаан.

Тере-Хөл райкүүскомнун даргазы, депутат эш И. С. Комбу бодунун саналына область Советинге бадыйлаан чагыглар күүсетинмейн турарын чугаалаан. Тарыс аржанын, Тере-Хөл биле Нарын аразынын оруун 1952 чылда шийчилээр дугайы чагыгга көрдүнген, ол күүсетинмейн турар. Облкүүскомнун даргаларынын, оон килдистеринин эргелекчилеринин Тере-Хөл районга барбайн, ажылын хынап көрбейн, дузалашпайн турарын шүгүмчүлээн.

Область прокурору депутат эш И. К. Бакулин райкүүскомнарны, килдистерин облкүүскомнун кыры-биле удуртуп турарын бодунун саналына чугаалаан. Облкүүском колхозтарнын организас, ажыл-агыйнын быжыглар талазы-биле чептес хемчегни ап келген. Оон ужурундан область көдээ ажыл-агый артелинин Уставын үрээр чоруктар хөй. Колхозтарда күш-ажылдын сагылга-чурому кошкак. Дыка хөй кижилер доктаатынган трудодеңинин минимумун ажылдап албаан. Ам чартык чыл эрттин турар, колхозтарда трудодең ажылдап ап турарынын түннели куду, бо дугайын райкүүскомнар боттарынын хуралдарына чугаалашпайн турар. Суд органнынын ажылында улуг чептерстериин туруп турарын шүгүмчүлээн. Эң ылангыя чамдык колхозтарнын облуста кирген негелдеринин дыка үр уенин иштинде көрүп шийтирлевейн турар. Судтарга кирген негелде херектеринин кончуг эвээжи шийтирлеринген. Илеткелге суд-истелге органнынын чептес ажылынын дугайында шүгүмчүлээн шын деп эш Бакулин бадыйтаан. Суд-истелгенин саадап турарынын кол чылдаганын колхозтарга үчт-болгаш отчөгтүн сандаргай байдалдан, суд-истелге органнынын шүшпөң ажылындан болуп турар.

Тес-Хем районун Ленин аттыг колхозунун чылгы мал фермазынын эргелекчизи депутат С. Д. Арапчор бодунун саналына Тес-Хем район Советинин организас-массалыг ажылынын чептерстериин хараазы-биле эртен чылын район сизен кезер планын күүсетпезинин, тараанын сугарыла-биле хандырбаанындан дүжүдү куду болганын, районда МТС-тин эртен чылын дыка багай ажылдаанын, чарган чери кыдыра, ооргалыг, куду шынарлыг болганын чугаалаан. Оон ынай эш Арапчор районун садыг ажылында улуг чептерстериин барын демдеглээн. Шуурмак майгынын эргелекчизи Юшааның бажынынга тырткыштангы алгаш арагалап чыдар, садып алыкчыларынын чугула эргелегдин барааннары—шай, тапкы-

биле хандырбас, ажылга шаптыктыг чоруун, база ол дугайында Тес-Хем райпозунун кандыг-даа хемчег албайн турарын шүгүмчүлээн.

Облоно эргелекчизи эш С. Н. Мозгов улус өөредилге органнынын ажылында улуг чептерстериин дугайын чугаалаан. Бүгү-нитинин ыяавыла чеди чыл өөредилгезинин дугайында хоойлу чептес боттанып турар, школа назылыг 700 ажыг уруглар өөредилгеге хаара туттунмаан. Улус ажыл-агыйнын планында чамдык школаларны көжүрер дугайында хөргөни көрдүмөйн барганы-биле бергедээшкенин байдалга таваржып турар. Чамдык райкүүскомнарнын эртен өөредилге чылынга белеткег ажилдарын чорударынче сагыш салбааны-биле Мөңгү-Тайга районун школаларына уруглар тура кичээлдээр, Барыын-Хемчик районун Кызыл-Мажалык школазынга уруглар 2 ай иштинде интернатка кичээлдээр ужурга таваржып турган. Уругларнын чеминге берген акша-хөргөнинин четче ажыгласас чүүдөр Сүт-Хөл, Мөңгү-Тайга болгаш өске-даа районнарда бар болуп турар. Облпотребсоюз (даргазы эш Кошкарлов) интернаттарын чем аймаа-биле хандырап дугайында багай хемчег ап турар.

Облкүүскомнун даргазынын орадакчызы эш Гусевтин айтыргы тургузарга азаашкын-биле шийтирлерээр шын эвес чоруун шүгүмчүлээн.

Чөөн-Хемчик районун «Октябрь 30 чыл ою» колхозтун кежигүнү депутат эш О. И. Лопсанч бодунун саналына Чөөн-Хемчик районун Баян-Талада «Октябрь 30 чыл ою» колхозтун тараа шөлү өзүп, малын баш санынын көүдөп, продукцияг шынарнын бедип турарын демдеглээн. Оон-биле кады районда суму Советтеринин колхозтарны удуртурунга ролонун куду болуп турарын шүгүмчүлээн. Чамдык суму Советтеринин даргалары хөй уруглут иелерге пособия акша үндүрүп эккелгеш, ону тарадырынга-ла өйлөжип турар. Суму Советтеринин сессияларын доктаамал чыгбайн турар. Райкүүскомдан келген төлөөлөр суму Советин оюп эрте бээр, оларнын ажылына дузалашпайн, харысалгазын бедитпейн турар.

Орук септелгезинин талазы-биле ажыл Чөөн-Хемчик районда чүгээр чоруп турар, а барыын талакы өске районнарда ол ажыл кончуг багай. Ам сизен кезилдиз эгелээн. Чадаанын сельхознаб черинин сизен, тараа кезер машиналарнын септелгезинге хергерлээр чугула херекселдери чок болуп турарын шүгүмчүлээн.

Ол ышкаш, сессияга Чаа-Хөл районун Бош-Даг көдээ Советинин даргазы, депутат эш М. Д. Норжук, областын план комиссиязынын даргазы депутат эш И. Е. Томилин, Улуг-Хем районун Шагаан-Арыгда ортумак школа башкызы, депутат эш М. А. Прудникова, Барыын-Хемчик райкүүскомнун даргазы, депутат эш С. К. Чанзан-оол, Минусинск АТК-нын начальниги, депутат эш Г. М. Ковалев, көдээ ажыл-агыйнын область эргелекчизинин начальниги, депутат эш И. И. Цевменко олар болгаш областын юстиция эргелекчизинин начальниги эш В. И. Иванов, областын кадык камгалап килдизинин эргелекчизи эш М. Ф. Сушков олар база санал шүгүмчүлел кылганнар.

Санал шүгүмчүлелдер доозулган соонда илеткелчи эш А. М. Чимбалду чургула харызынга болган шүгүмчүлелдерин шын деп хүлээп алган, илээр чептерстери узуткаарына боттук хемчеглерин алырынче, Советтеринин ажылын үндезин-биле экижидеринче, мал чеди белеткээринин, колхозтар тудууларынч планнарнын ыяавыла күүседиринче болгаш чаа өөредилге чылынга школаларнын үлгерлиг белеткээринче, тараанын чайгы ажаалгазын эки чорударынче, күзүн кыска хуусаада чидирг чокка ажаал алырынче депутаттарнын кичээнгейн угландырып кыйгырган.

Ажылчы чоннар депутаттарынын область Советинин ажылын экижидеринин боттук хемчеглерин айткандыг делгернег шийтирени сессия хүлээп алган.

Хаваннарнын үрелин бедидеринин аргалары

Төрүүр хаваннарнын үрелиг болур чоруун бедидери болгаш хаван оолдарынын санын өстүрер чорук ажыл-агый талазы-биле канчаар-даа аажок улуг ужур-дузалыг. Ол хемчеглерин боттандырап чорук үрелиг кыс хаваннарны улам ажыктыг эдилээр болгаш олардан хөй санын кыс хаван оолдарын алыр арганы бээр, а ол болза, хаван ажылынын продукциян солгатырып, колхозтарнын бизаш совхозтарнын орулгазын көвүдээринге дузалаар.

Хаваннарнын үрелиг болур чоруун чедип алыр дизе, моон адаанда негелдерин боттандырап: төрүүр кыс болгаш аскыр хаваннарнын шын чемгерерин билири, оларнын ажаалга хайгааралын чогуур негелдизинге чедир экижидери болгаш оларнын эдержилгезин чөп чорударын эки билери эргежок чугула.

Төрүүр кыс хаваннын чуургазынга чангыс удаа безин эдержилгелен 10—15-тен 20—30 чедир болгаш харын чамдыкта 40 чедир чуурга клеткелери боттаны берип болур деп эртем көргүскөн. Ол боттаны берип турар чуурга клеткелеринин саны болгаш оларнын шынары төрүүр кыс хаваннарнын ажаалга хайгааралындан болгаш чемгерилгезинден шуут хамааржып турар. Багай ажаалга-да турар болгаш эки шынарлыг чөм чивейн турар кыс хаваннын чуургазынга тыттып боттамыр чуурга клеткелеринин саны эвээш болур болгаш оларнын үрели куду чынарлыг болур, бир-тээ ыңдыг болганда оон үр-савазынга боттаныр хаван оолдарынын саны эвээш болуру тодаргай. А бир эвес төрүүр кыс малдын ажаалгазы эки болгаш чемгерилгези база эки болур болза, оон чуурга клеткези хөй, үрели бедик шынарлыг болгаш оолдары хөй санын болур деп чүве база билдингир.

Бистин областа мурнакчы хаван ажаакчызы, Танды районда «Кызыл партизан» колхозтун кежигүчү эш М. А. Залуцкая хаваннарнын эдержилге уезинде төрүүр кыс болгаш аскыр-даа хаваннарнын чемгерилгезинге болгаш ажаалгазынче улуг кичээнгейн салып турар. Ол 1947 чылдан эгелээш чыл бүрүде-ле төрүүр кыс хаван бурузунден ортумаа-биле 19—21 хаван оолдарын ап турар.

Төрүүр кыс хаваннарнын чемгерилгези багай болур болза, эң ылангыя оларга берип турар чемнерде белоктар, витаминер болгаш минералдыг дустар чептес болур болза, төрүүр хаваннарнын үр-савазында боттанып эгелеп турар үрелеринин чамдызы ийикке азы харын шүптүзү өлүп болур. Чемнерде минералдыг чүүдөр, эң ылангыя «А» болгаш «Е» витаминер чептес болган тудум төрүүр хаваннарда шак ыңдыг бүдүү аборттар үргүлчү

таваржып турар. Малдын үрелиг болур чоруун бедидеринге бүдүрүкчү малдарнын чемгерилгезин экижидер чорук база улуг рольду ойнаар. Бүдүрүкчүлерин азырал чемгерилгезин экижиткен тудум оларнын үрел клеткелери хөй болур, ынчаарга бүдүрүкчү малдын үрел клеткелеринин шынарындан кыс малдын үрелиг болур чоруу шуут хамаарылгалыг деп чүве билдингир болгай.

Бүдүрүкчү болгаш төрүүр кыс малдарнын чылдын кайы-даа уелеринде база оларнын бүгү назынында хөй белоктарлыг, витаминер болгаш минералдыг чүүдөр холуктуг чемнер-биле чемгерер чорук шак ынчангаш мал ажылдакчыларынын чугула сорулгазы болуп турар. Ындыг болза-даа, оон-биле чегелештир төрүүр кыс болгаш аскыр хаваннарнын үрелиг болур чоруу оларнын чүгө күжүнүн арганындан эвес, а харын ол ышкаш эмин эрттир смирээниңден база кудулап болур деп чүвени билзе чогуур.

Хаван ажылынын мурнакчылары эштер А. Е. Люскова, А. С. Мазанько, О. П. Эрлюпин болгаш сони-даа өскелер төрүүр кыс болгаш аскыр хаваннарнын ажаалга чемгерилгезин экижидип тургаш оларнын үрелиг болур чоруун чедип ап болурун аргаларын боттарынын хуң-буру ажылынын практиказынга көргүскөн.

Хаваннарнын эдержилге кампаниязын чөп чорудар чорук кыс хаваннардан хөй оолдар тудуруп алырынга чугула, ужур-дузалыг. Ынчаарга хаванын чангыс кагап эдерширерге ийикке азы төрүүр кыс хаванын ачаа төрөл аскыр хаван-биле эдерширерге эки түнсел бербес деп чүвени дуржулга көргүскөн. Бир эвес төрүүр кыс хаваннын туралап турар уезинде ону ийи өске аскыр хаваннар-биле эдерширер болза, оон боттаныр үрели көүдөп турар деп чүвени дуржулга база көргүскөн. Ол арганы хаван ажаакчызы эш М. А. Залуцкая үргүлчү хергелеп турар. Оон фермазында төрүүр кыс хаваннарнын кызыраар чоруу дыка эвээжэн Ынчангаш төрүүр кыс хаваннарны ийи өске аскыр хаваннар-биле эдерширер чорук ам уеде хаван фермаларында калбаа-биле ажыглатынып турар.

Төрүүр кыс хаваннарнын үрелиг болур чоруун бедидеринин бир кол аргазы болза, уксаалар аразынын хайнакташтырылганын чорудары болур. Ол чорук кыс хаваннардан хөй оолдарын тудуруп алырын, ол төртүнген хаван оолдарынын дүрген доругуп өзери болгаш оларнын кадык шынар болурун хандырап. Бистин областын колхозтарында болгаш совхозтарында бар турар соңгу сибиринин болгаш улуг ак уксааларнын аскыр хаваннар-биле чурттуг төрүүр кыс хаваннарны хайнакташтырырын сүмелеп турар.

Е. КОРОМЫСЛОВА.

Шеми сумуда ном тарадылгазы багай чоруп турар

Көдээге ном тарадылгазын экижидер талазы-биле хемчеглерин болгаш ол чугула политиктиг ажылга хергерлел кооперациязынын системазында калбак садыг четкизин хачра тудуп кириштирер дугайында РСФСР-нин Министрлер Чөвүлели 1950 чылда-ла тускай доктаал үндүргөн.

Чазаактын ол чугула доктаалын күүседиринин улуу, харын ону хажыдып, көдээге масса чонун ортузунга ном тарадылгазынын политиктиг ужур-дузанын шуут-ла чедир үнелс көрбейн, партиянын идеологиян ажаалгазын база бир чугула кезин аана-ла ийги чергениң айтыры кылдыр көрүп турар фактылар партия, комсомол организацияларынын чамдык удурткучуларында, ылангыя көдээ черлеринин магазин эргелекчилеринде бар.

Оон бир тодаргай чижээнге Чөөн-Хемчик районун Шеми сумузуңда ном садыглашынын байдалын кирип болур. Чүл дизе, 3000 рубль өртектиг политиктин, чечен-чогаал болгаш көдээ ажыл-агыйнын яязы-буру номнары садып алыкчыларнын холунга кирбейн, Шеми магазинин бараан складында аана-ла овааландыр чыгып каан чыткылаар. Олар хөй чылдарда кандыг-даа шимчээшкн чогу-биле чангыс черге үр чыдып келгенден дотурак-доозун, өл-шыкка алып, боттарынын үнезин херек кырында ышкынар чыгаан.

Ол магазинин эргелекчизи эш Дугаржап ук номнарнын өртек-үнезин бижээш, кескү черлерге делгей салып, аал-өрегерлерге, колхозтун хову турлаандан тус-тус бригадаларга чедир үнүшкүнүң садыг-лашкынын организастап келген болза, хөй ном номчукчу массаның ортузунга мынча эвес неттереп

шыдаан, ажылгалга кирген турар ийик.

Чөөн-Хемчик райпозунун баштаар чери ол номнарнын садыглап тарадыр талазы-биле боттук хемчег алырдап туржук, харын чүгө ээлчеглиг ревизиялар уезинде оларнын нити даңызын барымдаалап, барааннарнын бүгү санынга кирип санап келген боордан башка, ук номнарны безин көрүп көрбөэн.

Ынчаарга сумуда партия, комсомолдун эге организациялары, оларнын секретарлары эштер Дамбы-Сүрүн, Сүт-оол олар номнарны массаге чоокчуладыр совет литератураның ужур-дузанынын дугайында пропаганда ажылын калбартыр, тайылгыр-массалыг хемчеглерин алыр хамаан чок, ол хире хөй ном үр уенин дургузунда кандыг-даа шимчээшкн чок чыдып келгенин биле турга-ла, олче сагыш салбайн, Дугаржаптын харысалга чок чоруу-биле мынчага эптежип турары окта таарышпас.

Дугаржап, Дамбы-Сүрүн, Сүт-оол олар Шемиде ном садып алыкчылары чок кылдыр санаар болза, ол шын эвес. Колхозчу социалистик чаа амьдыралче шилчээн көдээниң ажал-ишчилери ном чогаалап ханы ынакшылдыг. Олар ном номчурундан кажан-даа ойталавас, харын туралы-биле номчуп, оон хөйүнү билيريا күзеп турарлар.

Мынчангаш Чөөн-Хемчиктин хергерлел кооперациязы, ылангыя Шеми сумузуңда партия, комсомолдун эге организациялары, суму Совети, ында магазин эргелекчизи ол номнарны складтан дарый ужулгаш, массаның ортузунга дүрген тарадыр хандыраа чогуур.

Х. АРАКЧАА.

КЫДАТ УЛУС РЕСПУБЛИКАДА

Кыдат ажилчынарнын чедишкени

ПЕКИН. Кыдаттың фабрик, заводтарының ажилчынары патриотчу чарыштары калбартып, продукция бүдүрүп үндүрөнін иштиги аргаларын тып турар.

Сонгу-Чөөн Кыдаттын ажилчынары улуг чедишкенин чеди алганыр. Мукденнің күрүнениң үлөтүрү бүдүрүлгөнінің ажилчынары июнь 18-те 2600 муң тонна тараа өртүз-беле ден түнүгү план-дан ажырып чыдалды, иштиги кур күштерни аягылааның ачызында берген деп «Гуанминжиао» солун медээлеп турар.

Цишикарның бир бүдүрүлгөнінің коллектив кезектен хөй демир кестирер херексел-биле ажилдап кылдыр методту аягылаш, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн 156 хуу улгатырган. Сонгу-Чөөн Кыдаттын машина тудуушкунун эргелелинің бир машина тудуушкунун заводунда металлды дүргөн кестирериниң методун калбаа-биле шингээди ап турар. Оң ачызында күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү канчаар-даа аажок улгатуң.

Чуртталга бажынарнын тудуушкуннары

ПЕКИН. Бо чылын Кыдат Улус Республикада ажилчы чоңнарга чуртталга бажынарнын тудуушкуну калбаа-биле чоруп турар. Бажынарны Пекинде, Тяньжинде, Шанхайда болгаш чурттуң өске-даа хоорайларда тудуп турар.

«Пинюаньжиао» солунунң дамчыдып турары болза, Синьсян хоорайның муниципальдыг органы ажилчынар чурттаар чуртталга бажынарнын тудуучы эртен чылын эгелеп кирген. Бо чылын тудууң программасы канчаар-даа аажок улгаткан. Хоорайның сонгу-барың талазында ажилчы хоорайчыгыштың тудуу ажилы дооступ турар. Ол хоорайчыгышта чуртталга бажынарнын анда ажилчы чоңнарынң культуру ордузун, эмча, магазин болгаш спорт шөлүн тудуп турар. (СЭТА).

Мурнакчы ажилчынар болгаш албан хаакчытар коммунист партияга кирип турар

ПЕКИН. Кыдаттың коммунист партиясына Сиань хоорайның бүдүрүлгөнінің мурнакчы ажилчынарының болгаш албан хаакчытарының кирип турарының дугайың «Шюньчунжиао» солун медээлеп турар. Солунунң бижип турары болза, июнь 8-те Сианьга хөй кижикиржикчилик митинги болуп эртен, ол митингиге партияның хоорай комитетиниң секретари Чжао Бо-пин чүве чугаалаан. Оң медээлени болза, Сиань хоорайның 96 мурнакчы ажилчынары болгаш албан-хаакчытар коммунист партияның кежигүнүгө кандидат кылдыр хүлээп алган деп ол медээлээн.

Күрүнө ажил-агый черлериниң өзүлдөзи

ШАНХАЙ. «Синьвэньжиао» солунунң медээлеп турары болза, Чжэньсян жомуда күрүнениң көдөз ажил-агый черлериниң саны үзүктөл чок өзүп турар.

Чжэньсян жомунунг улустунң чазаның болгаш көдөз ажил-агый база аяш ажил-агый килдизиниң медээниң өзүгээр алгыра, бо чылын жомуда күрүнениң 244 чаа ажил-агый черлерин болгаш станцияларын тургускан.

Күрүнениң ажил-агый черлериниң ажилдап турар черлериниң шөлдүк калбарган.

Амгы үедө бүгү Чөөн Кыдаттын күрүнө ажил-агый черлери бедик дүжүт ажаап алышыкы дээш бүдүрүлгө чарыкчы киргеннер. (СЭТА).

Польшада улус өөредилгөви

ВАРШАВА. Улусчу Польшада школаларда өөредилгө чылы доосту берген. Бо чылын чеди чыл школаларын 379 муң өөреникчи доозуп үнгөнер. Ол болза, эртен чылга бодаарга бон 40 муң хөй болуп турар. Доозуп үнериниң экзамениниң түнөли өөреникчилерге башкылашкының денеленин канчаар-даа аажок бедээни көргүзүп турар.

Өөреникчилерге улуг дузаламчыны школадан дашкаар албан черлери көргүскөн. Чуртта аныктарның 11 культура бажынары, аныктарның ийи ордулары, 68 пионер бажынары, 3 муң чыгыш школа клубтары, кызыл булуңнар ажилдап турар. (СЭТА).

Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелинде

НЬЮ-ИОРК. Айыыл чок чоруктуң Чөвүлели бодунун июнь 25-те болуп эртен хүндүсү хуралыңга бактериологтуг болгаш химиктиг чепсектерни хоругдап турар Женева протоколунга катыжарынче болгаш ону күштүг деп хүлээп алырынче күрүнелерни кыйгыраарың дугайында совет саналдын дугайың чугаалажып көөрүнчө база катал кирген. Пакистан төлөз Бухарың ол айтырыгы чепсек дүжүрениң комиссияныч шилчидер дээрзиниң дугайында Катышкан Штаттарың саналын деткип, чүве чугаалааның соонда совет төлөз Я. А. Малик Катышкан Штаттарың оралдажышкынары — агрессияга болгаш кижилерни массалы-биле узуткаарың чепсектерин аягылаарыңа шактыктап турар калды-даа саналдарны хүлээп албасы дээш оралдажышкынарың сойгалап илереткен.

Женева протоколун «эргижирээн» болгаш күш чок деп Катышкан Штаттарың чылдагааннап турар оралдажышкынарыңа хары берип тургаш, Малик болза, Катышкан хаан чери 1939 чылда-ла Германиядан — Женева протоколунун негелдерин ол деткип турар бе деп айтырарга; гитлериг Германия безин ону хүлээп алыр деп харылаан болгай — деп сагыдырып чугаалаан.

Женева протоколунг ужурутказын кудуладыры-биле Катышкан Штаттарың чорудуп турар оралдажышкынары болза, харын-даа катыжарынч болгаш ол протоколду өске чурттарың хүлээп ап, күштүг болдураарыңа шактыктаар дээш Катышкан Штаттарың үрө-түнөл чок оралдажышкыны ол болуп дээрин Малик чугаалаан.

Катышкан Штаттарың бо чоруп болза, делегейниң эрге-чурумнарыңа болгаш кижик төрөлгөнінің эрге-ажыктарыңа тазырышас чүүл болуп деп ол меддегеп чугаалаан.

Ол протокол бүгү-делегейге ужурудалыг болгаш ол ужурутказын моон сонгаар-даа ол чидирбес ужурудал деп чугаалааш, Малик — Катышкан Штаттарың чазаса бактериологтуг чепсекти аягылаарыңа бодунун удурланып турарың дугайында ам-даа чангыс-даа сөс чугаалаваан болуп турар деп айткан. Дайыныңындыг хевир-биле кем-буруулуң кылдыр чорудар чорукту Катышкан Штаттар буруу шаап көөрүндө ойталаан. Трумэн, Ачесон, АКШ-тың конгрессиниң кежигүнери болгаш Катышкан Штаттарың президентиниң олураарын кордап турар кижилер шугтузу бо айтырыг талазы-биле чүнү-даа чугаалавайн турарлар болгаш оларның кайызы-даа бактериологтуг дайыны чорударыңа удурланып турарың дугайында меддегелди кылбааннар деп чүвени совет төлөз бодунун чугаазыңга тодаргайы-биле айткан.

Ындыг янызылыг ыгытавайн турар чорук болза, дыка-ла чиктиг болуп турар деп меддегелешкан, ол барымдааны Айыыл чок чоруктуң Чөвүлели аана-ла көрүп эрттирер арга-жаак болуп турар деп Малик чугаалаан. Айыыл чок чоруктуң Чөвүлели амадгаа чедир катышпай, ону күштүг деп хүлээп албаан күрүнелерни аана катыжып, чүүлдүгүзүнеринче кыйгырар болгаш ону бар-ла аргалар-биле дүргөн боттандырап хүлээлгелиг деп чүвени ол чугаалаан. Женева протоколу ышкаш шак ыңдыг чугула, бүгү делегейге ужурудалыг документини Катышкан Штаттарың төлөзлери тоовайн, делегей байдалын шыңгырадып турар. Катышкан Штаттарың бо оралдажышкынары болза, чогуур кичээлге ийи олча угландыраарың болгаш ол чорукту чугаалажып көөрүн ол боду-ла негеп турар деп Малик чугаалаан. Катышкан Штаттар болза, Катышкан Нацияларның Уставыңа чөрүлдөшкө чорукту кылып турар деп айтыпшаан, Малик — Катышкан Штаттарың ол бодалгазын бүгү делегейниң шугтуг улустары буруу шаап көөрлөп деп чугаалаан. Француз болгаш өске-даа төлөзлөр Женева протоколун деткип турарың чугаалааннар дээрзинче кичээлге салырын сүмөлөшпаш, Малик болза, бо айтырыгы чугаалажып көөрүңгө Катышкан Штаттарың ийи истерин оң атыктапактызыңың талазы-биле эвилелчилери безин күзөвейн, ойталап турарлар деп чугаалаан.

Барын Германиянын чагырыкчы бөлүктөрүнде Аденауэрниң политиказынга удур чоруктуң өзүп турарының дугайында америк солунунң бижип турары

НЬЮ-ИОРК. Барын Германиянын чагырыкчы бөлүктөрүниң ортузунда Аденауэрниң политиказынга удур чоруктуң өзүп турарының «Нью-Йорк таймс» солун кичээлге ийи салып турар. Ол солун Бонндан медээлээн медээни парллаан. Ында Аденауэрниң чазаның кежигүнүни герман айтырыгың талазы-биле министр Якоб Кайзер Ганноверге чүве чугаалап тургаш Германияны катал чангыс аай кылдыр катыштыраарың дугайында айтырыгың талазы-биле дөрт күрүнелерниң конференциязын чылдарың шийт-пирли-биле деткип турарың чугаалаан. Кайзерниң чугаазы «Аденауэрниң шугумундан сыр өске болуп турар» деп Миддлтон айткан.

Солунунг айтп турары болза, Одер болгаш Нейссе хемнерден чөөн чүкте туруп турар девискээрни Германияны катыштыраарыңа кирбей

турар деп Кайзер бодунун Ганноверде дынакчыларыңа чугаала-вышаан, бонн чазактын өске күзөл-бодалыңдан шуут ойталаан. Солунун айтп турары болза, Аденауэр-ге «канчаар-даа аажок берге үе болуп турганда» Кайзер чүве чугаалап турар. Чүгө дээр, чоокта чаа оң бодунун партиязы Германияны катыштыраарың дугайында айтырыгың талазы-биле аана удур чүве чугаалаан.

Ийи неделя мурунда христианчи-демократтыг эвилелдин кежигүнү федералдыг парламентиниң депутады Боденштейнер болза Барын Германияны шериг эвилелдине кирер чорун Германияны катыжар чорун дүргөдөр ужурулг деп чазактын бадтыкашкынын шыңгы-зы-биле шүгүмчүлээн.

Июнь 19-та федералдыг парламен-тиниң бөлүк депутаттары — Аденауэрниң партиязының кежигүнери Берлинге чораннар. Оларның бэрээзи Эуген Герстенмайерниң чугаалааны болза, ол боду «дөрт күрүнелерниң чөвүлөт хуралын болуру-биле дүргөн эрттирери дээш туржуп турар болгаш Гротеволдун чазабиле дөрт чугаалажышкынарыны кылып дээш туруп турар». «Нью-Йорк таймс» солунунң бижип турары болза, Герстенмайерниң чугаазы Аденауэрниң талазындан болгаш оң чазаның талазындан биржилтеги хайныктырып үндүргөн, ыңчалза-даа, «Барын Германияны социал-демократтыг партиязының даргазының оралакчызы Олленхауэрниң Эссенге болган партия хуралыңа каталтап чугаалааны Кайзерниң чугаазыңа бодаарга, Герстенмайерниң чугаазы аана бир чүве болур». (СЭТА).

Италияда ажил соксадышыны

маадырлы-биле демисежип турарлар. Кабернардиниң 400 ажилчынары май 28-те трестин эзинин дузалааны дугайың билп каан, аана удурланып, ээлчег төнгөн соонда ажилдап турар черинден дашкаар үнеринден ойталап эгелээн болгаш амга чедир ханы чер. иштиңде ажилдап турган черинде туруп турарлар.

«Монтекатини» трестин ээлери шахтага кирер черни хаары-биле

лааш, Катышкан Штаттар болза, бо айтырыг талазы-биле ыңдыг оралдажышкынары кылып турар деп Малик дыка хөй барымдаалары кичирп тургаш, сойгалап илереткен.

Бо айтырыг талазы-биле совет саналды Айыыл чок чоруктуң чүүлдүгүзүнү хүлээп алыр чорун болза, кижилерни массалы-биле узуткаарының чепсэн хорур чорукту боттандыраарыңа шактыктап болур хамаан чок, харын-даа деткимче болур. Ону ам үедө хүлээп албаан күрүнелер бир эвес Женева протоколунга катыжып, хүлээп алыр болза, тайбынче чугула базым болур ийик деп ол чугаалаан. Малик бодунун чугаазың доозарда массалыг узуткаашкыны чорударың бүгү-ле чепсектерин хоруп турар эң-не делгеренгей, шыңгы дугуржулганы аягылап кыштагы чедир совет резолюцияны баштайгы базым кылдыр хүлээп алырынче Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелин кыйгырган.

Бактериологтуг чепсекти аягылаарын хоруп турар Женева протоколун күштүг деп хүлээп алырынче күрүнелерни кыйгырар дугайында сүмөлөп чоруп совет резолюцияны Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелинде англи-америк бөлүгленишкени июнь 26-да болган хуралга ойталап каапканнар. Маликтин июнь 25-те кылган чугаазың оңчулдарыңың соонда Малик чүве чугаалап, санал кирер кижик чок болганда совет резолюцияны бадтыкашкына кичирер деп меддегелээн.

Совет Эвилели ол резолюция дээш бадтылаан, Айыыл чок чоруктуң оң арткан кежигүнери бадтылашкындан дадалгаалааннар.

Малик бодунун кыска саналыңа мынча деп чугаалаан: Бо айтырыга болгаш Айыыл чок чоруктуң мурунуңа моон мурунда тургустунуп турган тунис айтырыгың-даа талазы-биле бадтылашкынарга дадалгаалаан чорук болза, удур бадтылааны-биле демей болуп турар. Катышкан Штаттарың чагырыкчы бөлүктөрүнүн күткүлүнүң ужурундан Айыыл чок чоруктуң Чөвүлели болза, делегейге тайбынчы болгаш айыыл чок чоруктуң херээн быжыгылаарың сорулганы салып турар резолюцияны буураашкыңа таварыштырган.

Маликтин кыска чугаазының соонда Катышкан Штаттарың төлөзү Гросс Совет Эвилелиниң саналыңа удур бадтылааның дугайың «тайылбарларын» оралдашкан. Совет резолюция дээр, тактикалыг «шенелде-дир» деп чугаалавышаан, Гросс болза, совет политикага удур чүүлдерни эткилээн. Гросс чугаазың доозард — совет саналды КНО-нук чепсек дүжүрениң талазы-биле комиссияныч шилчидерин айтп турары резолюциязын Катышкан Штаттар күш чок болдуруп тур-дээн. (СЭТА).

Кореяда болуушкуннар

Кореяның Улустунг армиязының Кол командьаланың дүңнады

ПХЕНЬЯН. Корея Улус Демократтыг Республиканың Улустунг армиязының Кол командьаланың июнь 28-те медээлэни болза:

Июнь 27-де Кореяның Улустунг армиязының катыжышкынары кыдат улустунг эки-турачы кезектери-биле бүгү фронтларга дайының атакаларын чедишкенин ойтур шапкан.

Коранихо, Чхольвонь болгаш Кымхва районнарга дайының салбырлары ужуру-чүлдүн болгаш артиллерияны деткимчези-биле бистин

туруштары-биле элээн каш атакалары чорударың орадлашкан. Дайының атакалары ойтур шаптырган. Дайын 110 ажыг солдаттары болгаш офицерлерин өлтүрүп, балык-лап болгаш туттуруп когарааш, аткаарлаан.

Июнь 28-те бистиң зениттик кезектеривис болгаш адыгы-ачылары-вис чурттакчылыг тыл районнарге халдаашкынарга киржип турган дайының 6 самолөдун андара аткан. (СЭТА).

Акы-дуңма корей улуска кыдат улус кажан-даа дузалаар

Кыдаттың демократтыг партияларының болгаш организациаларының корей улуска чагаазы

ПЕКИН. Синьхуа агентелиниң медээлеп турары болза, Кыдаттың демократтыг партиялары болгаш организациалары, америк интервенцилерге удур корей улустунг маадырлыг демиселиниң ийи чыл болгаш таварыштыр корей улуска байырыг чагааны чоруткан. Ол чагаада чугаалап турары болза, америк агрессорларны халдаашкыныга харыны берип, бодунун төрөэн чуртунун хамаарышпас чорун камгалавышаан, корей улус бүгү делегейге тайбынчы херээнге улуг салышыкыны кирген.

Оон ыдай чагаада айтып турары болза, кыдат болгаш корей улустун аразында эң-найырал оларның агрессияга удур кады демиселиниң чоруп турарының үезинде канчаар-даа аажок быжыккан.

Бистин доктаамал сорулгавыс болза, корей айтырыын чөптүг болгаш шыныг байдалдын үндөнін өзүгээр тайбың арга-биле таарыштыраары болур. Кореяның иштиги херээн корей улус боду таарыштыра ужурулг болгаш аана даштыкыдан кандыг-даа киржилге турбас ужурулг деп чагаада айтп турар.

Америк агрессорларның эгелэни бактериологтуг дайыңга кыдат улус шийтпирли-биле удурланып турар. Бир эвес тайбынчыдыг дугайында чугаалажышкынары, туттурган шериглер дугайында айтырыгы Женева конвенциязын өзүгээр таарыштырган болза, тайбынчыдыгы чедип алырынч болгаш политиктиг чугаалажышкынары моон сонгаар деп-дораан эгелеп болур турган деп чагаада айтп турар.

Америк империалистерге удур корей улустунг чедишкенин удурла-нышкыны тайбынга ынакчылыг чурттуң тиилтербизиниң барымдааны көргүзүп турар. Чурттуң чангыс эптиг катыжышкыны болгаш

тайбыңга база чөптүг чорукка ынак-шылдыг делегейниң улустарының ону деткип турарын дайын көргүзүп турар болгаш ол дайын империализмин аштырышкына эккээрин, национал хамаарышпас чорукту болгаш хосталганы чедип алырын база көргүзүп турар.

Чагаада меддегеп турары болза, акы-дуңма корей улуска кыдат Улус кажан-даа дузалаар, кыдат улустунг эки-турачылары корей улустунг армиязы-биле кады төнчүзүңге чедир демисежирлер. Кореяга кыдат улустунг эки-турачылары тийелгези чаа делегей дайының кыжанышкыны кошкандып турар болгаш тайбынчы чедип алырынч иделгелин быжыктырып турар.

Чагаада меддегеп турары болза, Кыдат улустунг эки-турачыларының болгаш корей улустунг армиязының тайбын дээш демисе куженишкенин шыдамсыкый чорун, а ол ышкаш агрессорга удурла-нышкыны чоруп турарының үезинде оларны көргүскөн маадырлыг чорун чагаада меддегеп турар. Ол чагаада оларга Кыдаттың көргүзүп болур кызмат чок деткимчезин эки-турачыларга бадтыктап турар.

Кыдат улустунг политиктиг консультативтиг чөвүлелиниң бүгү кыдат комитети, Кыдаттың коммунист партиязы, гомеданың революсучу комитети, Кыдаттын демократтыг лигизи, партия кежигүнү эвес демократтар, демократияны хөгжүдеринге дузалаар кыдат ассоциациязы, кыдат ажилчы-тараачының демократтыг партиязы, «Ижгундан» партиязы, Цзюань нитилели, демократтыг бот-эргелелиниң Тайван лигизи болгаш Кыдаттың Аныктарының чаа демократтыг эвилели ол чагаада ат салган. (СЭТА).

Риджуэй Германиядан үнүп чор!

Генерал Риджуэйниң чөдип көлгөнінгө Барын Германияда удурланышкыны

БЕРЛИН. АДН агентелиниң медээлеп турары болза, Эссениң аныктары июнь 23-те кезээ америк генерал Риджуэйниң чөдип келгенине удурланышкының чыскаалы эрттирген. «Генерал Риджуэй Германиядан үнүп чор!», «Тайбынчың керээзи тарааны эккээр!», «Нити керээ» — өлүм!» деп лозунгуларын плакаттары анык патриоттар тудуп алгаш чораннар. «Германия ийи дугаар Корея болбас ужурул!» Хоорайның кол кудумчузу-биле вокзал шөлүнчө бар

чоран чыскаалдын үезинде чыскаалганнар Кореяның хилинчекте-чизи Германияның девискээрин дүргөн-не катгаш чорзун дээш чыскаалганнар негелдениң сестерин үзүктөл чок салып чораннар. Эссениң чурттакчы чоңу немец черде америк дайын белеткелинге удур аныктарың демиселинге бодунун сеткил-сагыш катыжышкынын илередиң, чыскаалганнарга байыр чедирип турган. (СЭТА).

Харымсалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ӨӨЛ.

Тыва автономнуг областың фельдшер школазы 1952 — 1953 өөредилге чылында өөреникчилер хүлээп алырын чарлап тур.

Өөредилгениң хуусаазы:

фельдшер салбыры 3 чыл

Өөренирин күзөөнер билдириниң 1952 чылдын август айның 10-га чедир школаның дирекция черинге кирир.

БИЛДИРИШКИНГЕ КАСПЫРАР ДОКУМЕНТИЛЕР:

1. Төрүтүнгениниң дугайында херечилел ийикпе, азы паспорт.
2. Билиниң дугайында херечилел.
3. Кадының дугайында эмчиңиң шынылыгазы.
4. Чурттап турар черинден шынылыга.

Фельдшер школазы чеди класстан куду эвес билиглиг, 14-тен 30 хар чедир эр, херээжен кижилерни хүлээп алыр.

Өөренирин күзөөнери моон адаанда эртемнер-биле шылгаар:

1. ССРЭ Конституциязы.
2. Орус дыл (аас-биле болгаш бижимел-биле).
3. Төрүн дыл (аас-биле болгаш бижимел-биле).
4. Математика.

Араттарың ажы-төлүн күрүнөдөн бүрүн хандырап. Билдириниң моон адаанда адресче чорудар:

Кызыл, Красноармейская кудумчузу, бажың № 13. Тел. 2—12 (2 звонок).

Дирекция.